

P. S. Tijdens 't schrijven van dit artikel wordt me door een bloemist een aardige vervorming gezonden van een *Scabiosa* soort. Oppervlakkig gezien zou men meenen te doen te hebben met een kogelvormige bloeiwijze, doch bij nadere beschouwing blijkt dra, dat wat een bloem scheen, er in werkelijkheid twee zijn die met de ruggen aaneen gegroeid zijn. Dan blijkt verder, dat de steel ook niet normaal is; deze is breed met aan weerszijden een verdieping. Op doorsnee vertoont zich 't merg als bij alle bandvorming plat en tevens zonder middenschot. De top vertoont de dichotome splitsing met aan iedere helft een normaal gevormde bloeiwijze. Alleen de „bloem“-bodem is langgerekt en bevat meer dan 't normale aantal bloemen.

Zivolle.

B. C. RUTTINK.

ONS TERRARIUM.

INDERTIJD schreef ik een stukje in het Augustus-nummer van 1908 over Ons Terrarium, nu wil ik nog het een en ander over onze terrariumdieren vertellen.

De eigenlijke aanleiding hiertoe was een vraag (al lang geleden) van den Heer Wartena, uit Winschoten, in *De Levende Natuur* over het grootbrengen van jonge Hazelwormen en Hagedissen. Omtrent deze laatsten heb ik nadien geen ondervinding meer opgedaan en dat komt voornamelijk door de bar slechte zomers, die 1909 en 1910 ons gaven. Zon was er bijna niet en kou en somberheid des te meer en juist zon en warmte hebben Hagedissen zóó noodig, haast nog meer dan eten.

Onze 21 Hagedissen stierven dan ook in die twee jaren allen op twee na. Eerst de »Kale«, toen de »Kopergroene« en daartusschen de meeste groenen; zoodat het volgende jaar (1910) nog boven kwamen: de groote »Grijze«, twee bruinen, twee groenen en de »Roestpoot.« Deze, de makste van allen, hield het het langst uit en kwam in 1911 ook weer uit zijn winterslaap, gelijk met de jongste van het gezelschap: de groene van 1906. Hij stierf echter in Augustus en bij het volgend ontwaken, was er slechts nog die eene groene over. Ongesteldheid verhinderde mij toen, wat nieuwe pleegdieren aan te halen en die eene vond zeker de Hazelwormen geen gezelschap genoeg en stierf dus ook maar in Juni 1911.

Als we het magnifieke zonnetje van 1911 gehad hadden in 1909, zou ik wel meer ondervinding hebben opgedaan omtrent jonge Hagedissen. Want in dien treurigen zomer had ik juist drie aanstaande moeders, toen zij niets meer eten wilden en holletjes gingen graven, achter-eenvolgens apart gezet; zoodat ik na verloop van negen dagen, drie heuveltjes had met 7, 7 en 5 eitjes eronder. Ik lette op den datum van elk heuveltje en was erg gespannen, terwijl ik gelijk het voordeel zou hebben, de jongen reeds apart te hebben en niet eerst de helft opgegeten te vinden, of liever niet te vinden. Maar de zon liet zich wachten, het was griezelig koud en er kwam niets van. Later groef ik de eieren op en verniste er een paar om ze te bewaren. Ook in het groote terrarium kwam er geen resultaat uit twee aanwezige heuveltjes.

Of de groote Hagedissen bij gunstiger weer nog langer waren blijven leven, weet ik natuurlijk niet; maar de groote »Grijze« leefde bij ons in gevangenschap toch negen jaar en ook de anderen waren minstens zes en zeven jaren in ons bezit; zoodat ook die bij uitstek teere diertjes in gevangenschap nogal oud kunnen worden, mits ze het naar hun zin hebben.

De Hazelwormen zijn sterker, en waren er, na die sombere twee zomers, nog zeven van de elf over. De oude »Blauwe« stierf in 1910; maar het jong, dat bij de geboorte reeds

blauwe vlekjes vertoonde, is opgegroeid tot een krachtig, magnifiek, schitterend-blauw dier, meer blauw dan bruin en grijs. Ook de »Mahonie« heeft wat blauwe vlekjes, terwijl het derde exemplaar van 1906 goudbruin is gebleven. De »Mahonie«, die eerst veel langer was dan de andere twee, is nu nog slechts 20 cM. lang en nog niet zoo dik als een potlood. Hij had namelijk in het tweede jaar van zijn leven het ongeluk te ontsnappen (hoe het mogelijk was, weet ik nu nog niet!) en werd bij toeval ontdekt een vijftig schreden van zijn woning, maar..... bijna gehalveerd. Tot bij het lichaam was de staart eraf en het arme dier leek dood. We legden hem stil op het mos in het terrarium en hij bleef zoo drie volle dagen liggen, waarna hij onder het mos verdween. Nadien werd hij wel weer gezond, groeide wat aan, maar bleef schuw tot hij dit jaar weer met de anderen komt meeëten en ook wel eens een wormpje van de anderen durft wegpakken. Hoe het komt, weet ik niet; maar alles wat kleiner en zwakker is, wordt in die dierenwereld steeds gejaagd en gebeten, zoo niet verslonden; dit arme wurm echter laten ze altijd met rust, houden zich of het er niet is om zoo te zeggen.

Daar verleden jaar zomer het groote terrarium groote voorziening noodig had en ik, door ongesteldheid, mijne terrariumdieren zelf niet verzorgen kon, nam ik er geen nieuwe dieren bij en zette de zeven overgebleven Hazelwormen in een kleiner terrarium. Deze zeven zijn allen in het groote terrarium geboren en opgegroeid. Hoe ze ontsnapt zijn aan de anderen en wat ze, nog klein, voor voedsel vonden en namen, weet ik niet; maar wel meen ik, dat de groote afmetingen van hun verblijf, vooral de groote diepte van den ondergrond de dikke moslaag en dan de volle zon en toetreding van de vrije lucht ze aanmerkelijk nader brachten tot hun natuurlijke staat.

Behalve de drie van 1906, waren er twee van 1908, een van 1909 en een van 1910, zoodat dus ook al de ouden gestorven waren, ik denk de meesten van ouderdom, daar ook zij in ons terrarium van zes tot tien jaren geleefd hebben. Het laten overwinteren, doe ik nog steeds op dezelfde wijze als al die jaren sedert 1902, ook dit jaar in het kleinere en ondiepere terrarium (zie Augustus-nummer 1908).

Toen er nu, waarschijnlijk door het prachtige zomerweer van verleden jaar, een menigte jonge Hazelwormpjes geboren werden, was ik bang dat ze in die kleine ruimte (60 bij 30 cM.) slecht weggewild konden voor hunne kannibalistische verwanten en zette ze nog eenmaal apart. Spoedig had ik er 15 bij elkaar en liet de rest er nu maar in (hiervan is er nu geen enkele meer over). Ik zette de kleintjes in een klein terrarium (25 bij 15 cM.) met wit zand als ondergrond en verder een laag varenmos, dat ik zoowat om de drie à vier weken ververschte. Natuurlijk een bakje voor eten en een tweede voor drinken erin. Is dit wat diep, dan legt men er steenen in, anders kunnen de diertjes er niet weer uitkomen, of durven er niet in te gaan en een bad moeten ze toch zoo nu en dan kunnen nemen.

Hoewel ik nooit bemerkte, dat ze ze aten, deed ik toch maar steeds takjes vol bladluizen in hun woning: (men kan nooit weten, wat ze doen, als je er juist niet naar kijkt; maar ook de groote Hazelwormen eten geen bladluizen, wel de Hagedissen, die er dol op zijn. Ook spinnen en vliegen zijn alleen voor de Hagedissen, daar onze Hazelwormen niets willen dan wormen en geen van allen meelwormen).

Ik geef dus aan de jonge Hazelwormen alleen de kleinst mogelijke wormpjes, die ik op het mos laat vallen vlak bij of boven de diertjes. Maar ook in het etensbakje gaan er elken dag wat; want ze leeren heel spoedig daar te komen kijken naar hun voedsel. Dan is er één hoekje van het kleine vierkant, dat ik bewaar voor een klein brokje graszode, met klei en al er in geplaatst en het hoekje van dit zoodje houd ik wat vochtig daar Hagedissen wel, maar Hazelwormen niet gesteld zijn op zulke kurkdroogte overal. Ze boren dolgraag in dien kleilaag en eten waarschijnlijk het kleine goedje, dat in het gras verscholen zit. Zoo nu en dan vernieuwen natuurlijk, maar goed uitkijken; want ze kunnen zich heerlijk verschuilen en dan werpt men, met het oude zoodje of mos, ook de diertjes weg. Men moet ze wel in de volle zon zetten maar ze moeten volop mos hebben en liefst ook een stukje holle rots waaronder

zij zich kunnen verschuilen, daar zij wel houden van de afstraling maar niet van de volle zon.

Het overhouden 's winters van jonge terrariumdieren is altijd een erg lastige vraag en zelfs voor de volwassen exemplaren is het ontwaken in het voorjaar een gevaarlijke tijd. Bij jongen is het gevaarlijkste punt de graad van droogte of vochtigheid. Bij mij verdroogden ze altijd, een volgend jaar waren ze geheel vergaan of beschimmeld, tot ik nu dit voorjaar, hoewel nog geen schitterende resultaten mijn deel waren, toch voor het eerst, sedert 12 jaren apartgezette Hazelwormen, den winter over, in het leven hield.

Ik had mij bedacht waar wij vroeger de meeste vingen en dat ze, in het bosch, liefst huizen in droge greppels en geulen en onder holle bermen, waar dor afgevallen blad zich verzamelt: wat natuurlijk een vochtige atmosfeer met zich brengt. Toen ze nu in September waren weggekropen voor hun winterslaap legde ik, boven op het mos, een laag vochtig afgevallen blad en zette het geheel onder op een tafeltje op de veranda, waar alleen gestookt wordt als het hard vriest. En in het begin van Maart werden er van de vijftien, tien wakker. Ik wist geen raad daar er nog geen wormen te vinden waren. Het rook erg duf in het kleine terrarium en toen ik de bladerenlaag voorzichtig wegnam, was het mos daaronder beschimmeld, zoodat ik spoedig naar Gelderland, aan mijne vriendinnetjes, schreef om versch mos. Dit kwam heerlijk gauw; maar toch schijnen de diertjes nog geen benul genoeg gehad te hebben, of was er nog geen voedsel genoeg in het mos, want diezelfde week stierven er vijf van. Ik ging gauw nog eens in den tuin probeeren een paar wormpjes te vinden en ziet — al waren ze nog niet klein genoeg naar mijn zin — de laatste warme dagen hadden toch reeds genoeg wormen naar boven gelokt. Toen was het ook, dat ik op het goede idee kwam van het graszoodje. Ik zag er een paar in een veel te grooten worm happen en ze moeten er wel een stukje van hebben binnengekrepen want alle vijf de overgebleven jongen van verleden jaar leven nu nog, groeien hard en komen geregeld uit hun etensbakje eten. Let vooral bij het ontwaken erop, dat er steeds water in het bakje is en zet de jongen de eerste paar jaar nog niet bij de grooten; want juist dit jaar, in Mei is mijn exemplaar van 1910, reeds 25 cM. lang, nog door een ander vrouwelijk exemplaar doodgebeten.

Terwijl vier van de zes grooten wel min of meer blauw gevlekt zijn, is er tot nu toe nog geen »Blauwtje« bij onze jongste vijf en ik ben benieuwd, of en wanneer dit verschijnsel zich bij hen vertoonen zal.

De kleinst mogelijke wormpjes en versch mos, zóó uit het bosch verzonden is, naar mijn ondervinding, het eenige hulpmiddel tot het grootbrengen van jonge Hazelwormen; terwijl mijn nieuwste vinding: »het vochtige graszoodje«, mij ook best bevalt. Gaarne hoor ik eens of de Heer Wartena of iemand anders ook »Blauwen« bezit en houd mij voor goeden raad, uit eigen ondervinding, zeer aanbevolen.

Rotterdam.

G. M. R.—B.

EEN BASTAARDVORM VAN BIDENS.

ET najaar met zijn woeste vlagen is weer gekomen. In de slooten, die leiden naar de Haarlemmer Meer zie ik de resultaten van al dat geweld: riet, lies- en rietgras, egelskoppen en kalmoes zwiepen met gebroken zwaarden heen en weer of laten hun verdroorde toppen wapperen als mastwimpeltjes. Alles wat boven den hoogen wal zich waagt, krijgt zoo zijn beurt. Eigenlijk speelt de wind hier het heele jaar den baas, wat gemakkelijk te zien is aan de verdeling der waterplanten in de sloot. De hooge gewassen zijn met hun zode naar den oostkant verplaatst of indien de bodem daartoe te hard is, nijgen de stengels sterk naar het